

Алла МАРИСЮК,
завідувачка сектору спеціальної освіти та інклюзивного навчання
управління дошкільної та загальної середньої освіти
і ресурсного забезпечення Департаменту освіти і науки
Хмельницької обласної державної адміністрації

Про забезпечення доступу до здобуття загальної середньої освіти дітей з особливими освітніми потребами

В області сформована мережа закладів загальної середньої освіти, в т. ч. – навчально-реабілітаційних центрів, які забезпечують здобуття освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Кількість закладів повністю задовольняє потребу у забезпеченні навчання, цілодобового перебування. Регіональним планом не передбачено їх реорганізацію.

У 2023/2024 навчальному році в системі освіти функціонувало 10 закладів обласної/міської комунальної власності для навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. З них: 4 спеціальні школи для дітей з інтелектуальними порушеннями, 1 – для дітей з порушенням зору, 2 – для дітей з порушенням слуху та мовлення, 3 – навчально-реабілітаційних центри. Із загальної кількості закладів загальної середньої освіти комунальної власності – 8 із цілодобовим перебуванням дітей обласної комунальної власності, 2 – без цілодобового перебування Хмельницької міської комунальної власності.

Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП, які навчаються в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, здійснюється практичними психологами, вчителями-логопедами, вчителями-дефектологами, вчителями-реабілітологами. Педагогічні працівники пройшли фахову підготовку, курси підвищення кваліфікації з питань організації навчання дітей з особливими освітніми потребами.

У 2023/2024 н.р. контингент у закладах становив 2829 дітей (92% від проектної потужності). З них: 363 дитини – з інвалідністю. У порівнянні із 2022/2023 навчальним роком кількість дітей, які навчаються та виховуються в закладах інституційного догляду та виховання, збільшено на 65.

Проектна потужність приміщень для цілодобового перебування (пансіону) – 1698 дітей. Цілодобово перебуває 1428 дітей (84% від проектної потужності) (783 з них – проживають у пансіоні ліцеїв під час освітнього процесу); 645 дітей перебувають цілодобово в інших типах закладів.

У порівнянні із 2022/2023 н.р. кількість дітей, які пе-

ребувають цілодобово, зменшено на 201 дитину (1629 проживало у пансіоні; з них: 1014 – у пансіонах ліцеїв; 615 – в інших типах закладів).

У 13 закладах обласної комунальної власності навчається 109 тимчасово переселених дитини. З них: 51 – з особливими освітніми потребами, які навчаються у 4 спеціальних школах та 3 – навчально-реабілітаційних центрах.

В евакуації у Республіці Польща перебуває 100 дітей із 5 закладів загальної середньої освіти з цілодобовим перебуванням дітей, дитячого будинку Хмельницької обласної ради, які потребують повернення.

Департаментом освіти і науки облдержадміністрації проводились різні форми нарад з управлінської діяльності з питань проведення деінституалізації закладів обласної комунальної власності, наголошуючи на пріоритетах закладів із цілодобовим перебуванням; психологічну підготовку дитини до навчання в інших закладах освіти, проживання в сім'ї; взаємодію з сім'єю щодо адаптації дитини та прийомних батьків до нових умов життя, різних форм взаємодії з дитиною, яку влаштували в сім'ю (зворотний зв'язок); інформування персоналу про процес деінституалізації, надання їм можливостей для отримання подальшої роботи. Керівникам і фахівцям закладів інституційного догляду та виховання дітей різних профілів надавались інформаційно-інструктивні повідомлення та консультації про процеси реформування установ інституційного догляду та виховання дітей.

Практичними психологами, соціальними педагогами, класними керівниками, іншими педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти здійснюється системна робота з дітьми, які перебували в закладі інституційного догляду та виховання, з метою формування навичок проживання у громаді, сім'ї.

Усі заклади улаштовано пандусами: у 13 закладах освіти пандуси відповідають Державним будівельним нормам (надалі – ДБН); у 7 – встановлено 11 кнопок виклику; у 3 – улаштовано 8 універсальних кабін для користування дітьми з інвалідністю; у 8 – 42 вхідних дверей, що відповідають ДБН (приспосовані для корис-

тування маломобільними групами населення та дітьми з інвалідністю); у 2 – встановлено підйімачі; у 3 – на сходах у приміщеннях наявні контрастні обмежувальні смуги. Один заклад освіти не потребує додаткових пристосувань на вході.

У 2023 році в закладах освіти обласної комунальної власності була проведена значна робота з організації улаштування укриттів цивільного захисту. 13 закладів освіти мають у користуванні придатні для використання за призначенням укриття (власні й ті, що використовуються, згідно з договорами оренди або розпоряджень органів місцевого самоврядування). З них: у 7 закладах освіти входи в укриття улаштовано з урахуванням принципів безбар'єрності та доступності для маломобільних груп населення, включаючи осіб з інвалідністю (пандуси або пересувні щити); 6 закладів освіти мають у захисних спорудах універсальні кабінети для користування дітьми з інвалідністю.

У 2023/2024 н.р. розширено мережу закладів освіти з інклюзивним навчанням. Кількість дітей, які навчаються інклюзивно у закладах загальної середньої освіти – 1 672; у закладах дошкільної освіти – 879.

Станом на 01.05.2024 було організовано роботу 303 закладів загальної середньої освіти (57 % від загальної кількості закладів загальної середньої освіти (531 заклад), де створено 1 133 класи з інклюзивним навчанням.

Крім того, інклюзивне навчання організовано у 257 групах 138 закладів дошкільної освіти (21,3 % від загальної кількості закладів (648 закладів).

Також інклюзивне навчання організовано в 1 закладі професійно-технічної освіти, який розташований у Хмельницькій міській територіальній громаді, для 2 дітей з особливими освітніми потребами.

У закладах позашкільної освіти забезпечено умови для здобуття позашкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами відповідно до потреби та заяв батьків.

У закладах дошкільної освіти області діти з інвалідністю за бажанням та інтересами відвідують, або можуть відвідувати гуртки, які організуються у закладі.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти вживаються заходи щодо створення інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, налагоджено співпрацю інклюзивно-ресурсних центрів із закладами професійної (професійно-технічної) освіти, які безпосередньо здійснюють реєстр дітей, що пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку.

Професійна підготовка або перепідготовка осіб з ООП здійснюється з урахуванням медичних показань і протипоказань для наступної трудової діяльності. Обрання форм і методів професійної підготовки проводиться, згідно з висновками спеціалістів про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, та за заявою батьків організовується інклюзивне навчання.

Відповідно до потреб здобувачів освіти у 12 закладах вищої освіти області створено інклюзивне освітнє середовище, призначені відповідальні особи із супроводу студентів з інвалідністю в освітньому процесі.

У 2023 році на Хмельницьку область було передба-

чено субвенцію на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами для проведення корекційно-розвиткових занять в сумі 12 790, 7 тис. гривень. Кошти розподілено між бюджетами адміністративно-територіальних одиниць області, виходячи із кількості 1974 осіб з особливими освітніми потребами.

Також було розподілено залишки коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, які утворилися станом на 01.01.2023 в сумі 7 444,2 тис. гривень, виходячи із кількості 2356 осіб з особливими освітніми потребами.

Станом на 01.01.2024 дану субвенцію профінансовано в повному обсязі в сумі 20 234,9 тис. грн. Освоєно 18 720,8 тис. грн, або 92,5%. А саме: 5 882,9 тис. грн – проведення корекційно-розвиткових занять у закладах дошкільної освіти; 12 837,9 тис. грн – у закладах загальної середньої освіти.

У квітні 2024 року на Хмельницьку область було передбачено субвенцію на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами для проведення корекційно-розвиткових занять в сумі 10 537,4 тис. гривень. Її розподілено між бюджетами адміністративно-територіальних громад, виходячи із кількості 2491 особи з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах закладів освіти у 2023/2024 н.р., станом на 05.01.2024. З них: 845 осіб дошкільного віку, 1644 осіб шкільного віку та 2 учні професійно-технічних закладів.

Крім цього, розподілено залишок коштів, який утворилися станом на 01.01.2024 в сумі 1 530,1 тис. гривень.

На кінець травня 2024 року дану субвенцію профінансовано в сумі 8 110,7 тис. гривень.

Для охоплення освітою дітей з обмеженою здатністю до пересування на балансі закладів освіти області станом на 27.05.2024 нараховується 9 спеціальних шкільних автобусів, обладнаних місцями для дітей з особливими потребами, які здійснюють підвезення учнів та педагогічних працівників до закладів загальної середньої освіти області.

Наразі потребує підвезення 43 учні з особливими освітніми потребами. Всі вони забезпечені підвезенням.

У 2023 році за рахунок субвенції з державного бюджету придбано один шкільний автобус, обладнаний місцями для дітей з особливими потребами.

Наразі є потреба в придбанні одного спеціального шкільного автобуса для Михайлюцької сільської територіальної громади, на території якої навчається двоє дітей з особливими освітніми потребами. Підвіз цих учнів здійснюється звичайним шкільним автобусом.

Для надання психологічної підтримки дітям та педагогам області, а також особам, які постраждали від воєнних дій, на сайті Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. А.Назаренка – у рубриці «Війна» <https://hoippo.km.ua/> активні чотири категорії: «Освіта Хмельниччини в умовах війни», «Психологічна підтримка», «Безпека людей», «Інформація для вимушених переселенців та евакуйованих педагогічних працівників щодо підвищення кваліфікації».

На сайті Хмельницького обласного навчально-методичного центру психологічної служби Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в рубриці «На допомогу фахівцям психологічної служби» <http://surl.li/oregpx> постійно оновлюються матеріали щодо надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах воєнних дій.

В області розроблено обласну цільову програму соціально-психологічної підтримки дітей і молоді в умовах воєнного стану та у післявоєнний період на 2023-2024 роки. Програма спрямована на соціальну та психологічну підтримку дітей, їх батьків (законних представників) та молоді Хмельниччини, на підтримку тимчасово переміщених осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій. Для реалізації заходів Програми залучено установи та заклади освіти та інші зацікавлені організації та особи: на базі закладів освіти області, спільно з громадськими організаціями, функціонує 38 різноманітних центрів (освітні простори, хаби, консультативні центри, кімнати психологічної підтримки) з надання послуг із психосоціальної підтримки громадянам України.

Виконання Програми дасть змогу сформувати систему заходів соціально-психологічної підтримки та реабілітації дітей і молоді у закладах освіти та соціально-психологічних службах області; організувати професійне становлення та формувати кар'єрні компетенції дітей та молоді для ефективності соціалізації; впроваджувати інноваційні форми активізації естетичної, творчої, науково-технічної, фізкультурно-спортивної та пізнавальної діяльності дітей і молоді; здійснювати заходи щодо популяризації здорового і безпечного способу життя, розвитку фізичної культури серед дітей та молоді; забезпечити зміцнення кадрового потенціалу та інституційний розвиток системи соціально-психологічної підтримки дітей та молоді.

Для забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в області утворено та функціонують 27 інклюзивно-ресурсних центрів. Існує потреба в утворенні ще 3 – ІРЦ (2 – м.Хмельницький, 1 – м.Кам'янець-Подільський), відповідно до кількості дитячого населення.

Із 27 ІРЦ 12 – обслуговують дітей лише своїх територіальних громад; 15 – співпрацюють із громадами, на територіях яких інклюзивно-ресурсні центри відсутні.

Директорами Білогірського, Гвардійського, Деражнянського, Красилівського, Летичівського, Дунаєвецького, Ганнопільського, Китайгородського, Полонського, Судилківського, Ярмолинецького інклюзивно-ресурсних центрів налагоджено співпрацю з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у територіальних громадах, в яких ІРЦ відсутні, відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад». У разі відсутності ІРЦ у територіальній громаді, діяльність чинних ІРЦ організовується в одній із форм співробітництва, визначених Законом України «Про співробітництво територіальних громад». Укладено угоди про співпрацю між інклюзивно-ресурсними центрами та засновниками закладів освіти, на територіях яких ІРЦ відсутні.

Частково забезпечено комплектування інклюзивно-ресурсних центрів педагогічними працівниками згідно з вимогами чинного законодавства. Є потреба в комплектуванні фахівцями (консультантами) для певного напрямку роботи: корекція мовлення (вчитель-логопед), корекція розвитку (вчитель-дефектолог) та корекція фізичного розвитку (вчитель-реабілітолог).

Згідно з висновками інклюзивно-ресурсних центрів, потребують асистента дитини в закладах загальної середньої освіти – 56 учнів. З них: 10 учням організовано супровід (8 – соціальними працівниками; 2 – батьками); 18 дітей – у закладах дошкільної освіти (організовано супровід лише 1 дитині).

Органами управління освітою територіальних громад продовжено співпрацю з центрами територіальних соціальних служб, Хмельницьким обласним центром соціальних служб з метою підготовки фахівців для надання послуги асистента дитини.

У 2024 році обласним центром соціальних служб проведено навчання з підготовки асистента дитини (надання послуги супроводу під час інклюзивного навчання). У навчанні взяло участь 7 представників від Хмельницької ТГ (5 учасників) та Славутської ТГ (2 учасники).

Забезпечено, відповідно до потреби, проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів інклюзивно-ресурсних центрів.

Методичне та аналітичне забезпечення діяльності 27 інклюзивно-ресурсних центрів області здійснює структурний підрозділ Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. А.Назаренка – обласний ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти (далі – ОРЦ).

Методистами ОРЦ розроблено та розміщено на сайті центру <https://sites.google.com/view/khmrescenter/> методичні рекомендації для фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, консультації для педагогічних працівників закладів дошкільної та загальної середньої освіти, а також поради для батьків дітей з особливими освітніми потребами <http://surl.li/hlddft>.

Інклюзивно-ресурсними центрами було організовано та проведено конференції, семінари, засідання за круглим столом, тренінги, майстер-класи з питань надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг особам з особливими освітніми потребами. Через воєнний стан була продовжена практика організації методичної та консультативної роботи у дистанційному форматі. Навчання педагогів та загальне інформування батьків здійснювалось з використанням Інтернет-сервісів, електронних скриньок, створених груп у соціальних мережах Viber, Facebook та Telegram.